

Före

Till min förvåning har uppmärksamheten kring den historiske Jesus ökat inom kulturen i allmänhet under de senaste decennierna. Varje år när påskan närmar sig görs ett antal inslag i media om Jesus. Förra påskan förklarade tidskriften *Newsweeks* religionsredaktör Lisa Miller att ”påskan innebär ... att man firar den sista akten i passionshistorien, då Jesus kroppsligen uppstod ur graven tre dagar efter sin avrättning ... Evangelierna gör bestämt gällande att denna övernaturliga händelse är sann ... Jesus har dött och uppstått igen för att alla hans efterföljare så småningom ska kunna göra detsamma. Denna berättelse har frestat på godtrogenheten även hos de mest hängivna kristna. För den är verkligen otrolig.”¹

I en artikel i londontidningen *The Times* med rubriken ”Myt eller historia: Fakta kring uppståndelsen” ställer Geza Vermes frågan: ”Själva kärnan i den kristna trons budskap är Jesu uppståndelse. Den främste förkunnaren av detta budskap, aposteln Paulus, förklarar utan omsvep: ’Om Kristus inte har uppstått, då är er tro meningslös.’ Hur står sig detta påstående, underbyggt av två tusen års teologisk reflektion, i jämförelse med vad evangelierna säger om den första påskan? Är det myt, eller rymmer det en gnutta historia?”²

I dagstidningen *USA Today* rapporterade Nanci Hellmich att ”två forskare nu har analyserat maten och tallriksstorleken på de femtiotvå mest berömda målningarna av *Nattvarden* och

kommit fram till att portionsstorlekarna har ökat dramatiskt de senaste tusen åren”.³ Populärpressen har mycket att säga om Jesus.

Och de är naturligtvis långt ifrån ensamma. Det är ingen överdrift att påstå att ämnet Jesus utgör en egen genre, som rymmer allt ifrån väl underbyggda biografier, vetenskapliga textkommentarer och historisk kritik till spekulativ fiktion och antimytologier.

Mitt i denna till synes ousinliga ström av ord och tankar om Jesus vill jag i all ödmjukhet presentera denna bok. Den är en längre betraktelse över den historiskt kristna premissen att Jesu liv, död och uppståndelse utgör den viktigaste händelsen i världsalltets och mänsklighetens historia, samtidigt som den utgör den vägledande grundsanningen i våra egna liv. Annorlunda uttryckt förstår man den stora berättelsen om världen – och vår plats i den – allra bäst om man gör en ingående, direkt undersökning av berättelsen om Jesus. Vad jag vill försöka visa är hur underbart hans liv kastar ljus över våra egna liv med hjälp av hans ord och gärningar.

En sann livsberättelse

Om vi vill utforska detta liv, om vi vill avgöra om Jesus verkligen har levt och dött och uppstått igen, om vi vill få reda på om påskberättelsen rymmer ”en gnutta historia” eller kanske rent av nyckeln till historien, då behöver vi vända oss till evangelierna, de historiska urkunder som skildrar Jesu historia. Dessa evangelier har fått namn efter sina författare: Matteus, Markus, Lukas och Johannes.

En stor del av de senaste årens ”Jesus-genre” utgörs av diskussioner om huruvida evangelierna är tillförlitliga skildringar

av Jesu liv eller inte. För två hundra år sedan började vissa forskare göra gällande att evangelierna var muntliga traditioner som under generationernas lopp hade broderats ut med många legendartade inslag och inte nedtecknats förrän drygt hundra år efter själva händelserna.⁴ Dessa påståenden har under årens lopp övertygat många om att vi egentligen inte kan veta vem Jesus var. Den tyske filosofen Friedrich Nietzsche och den engelska författarinnan George Eliot tappade till exempel sin tro till stor del efter att ha läst det skeptiska verket *Das Leben Jesu kritisch bearbeitet* av David Strauss, och varje år skakas tusentals studenter på samma sätt i sin tro när de läser den vanliga kursen ”Bibeln som litteratur” på universitetet.

Det pågår emellertid en motrörelse mot detta. För etthundra-femtio år sedan påstod man tvärsäkert att det inte fanns något evangelium före 130-talet e Kr. Men under det senaste århundradet har överväldigande bevis kommit fram att evangelierna nedtecknades mycket tidigare, medan många av ögonvittnena till Jesu liv och död fortfarande levde.⁵ Detta har i sin tur lett till att människor har kommit tillbaka till tron, som i fallet med författarinnan Anne Rice och historikern A N Wilson. Den sistnämnde skrev 1992 biografen *Jesus: A Life*, som utgick från att evangelierna till största delen är fyllda med legender. Men 2009 avslöjade Wilson att han återvänt till den kristna tron efter att under många år ha varit ateist och skrivit böcker som gick till storms mot kristendomen.⁶ Författaren Rice tappade sin tro under collegetiden, men när hon började läsa böcker av framstående bibelforskare, upptäckte hon:

Kort sagt, hela bevisföringen för den ogudomlige Jesus som hamnade i Jerusalem och på något vis hade olyckan att bli

korsfäst av ingen och som inte hade någonting att göra med grundandet av kristendomen och som skulle bli förfärad om han kände till den – hela den här bilden som var gängse i de liberala kretsar jag umgicks i under mina trettio år som ateist – bevisen för den bilden höll inte.⁷

Den brittiske teologen Richard Bauckhams bok *Jesus and the Eyewitnesses* lägger enligt min mening fram avgörande skäl för att evangelierna inte är muntliga traditioner som utvecklades under lång tid utan snarare är muntliga *berättelser*, som skrevs ner utifrån ögonvittnenas egna skildringar medan dessa fortfarande levde och verkade i den kristna gemenskapen.

Bauckham anför omfattande bevisning för att alla de som hade deltagit i Jesu liv – till exempel den lame mannen som firades ner genom taket och blev helad; Simon från Kyrene som tvingades bära Jesu kors; kvinnorna som såg Jesus läggas i graven, som Maria från Magdala; och lärjungarna som hade följt Jesus under tre års tid, som Petrus och Johannes – alla dessa återberättade gång på gång dessa händelser offentligt i detalj under flera decennier efter Jesu död och uppståndelse. Dessa ögonvittnen berättade vad de hade varit med om, och Matteus, Markus, Lukas och Johannes skrev sedan ner deras redogörelser. På det viset har vi fått evangelierna.

Bauckham konstaterar också att innehållet i evangelierna är alldeles för kontraproduktivt för att vara legender. Det är till exempel förvånansvärt att det i själva den kristna kyrkans grunddokument finns ett vittnesbörd om att en av kyrkans stora ledare, Petrus, var en tämligen misslyckad figur som till och med förbannade Jesus offentligt. Den enda trovärdiga källan till Petrus förnekelse måste ha varit Petrus själv, för ingen annan kunde

ha känt till alla detaljer som nämns. Ingen i den tidiga kyrkan skulle heller så öppen hjärtigt ha vågat framhäva svagheten hos en av dess mest aktade och betydelsefulla ledare – såvida inte svagheten var en viktig del av berättelsen. Och såvida inte berättelsen var sann förstås.

Markus evangelium

För att nå syftet med boken upplevde jag att det bästa sättet att utforska Jesu liv inte var att gå igenom alla evangelierna utan i stället undersöka en enda, sammanhängande berättelse – en som hela tiden fokuserar på Jesu egna ord och gärningar (särskilt på gärningarna). Detta gjorde att jag valde Markus evangelium.

Vem var då Markus? Den tidigaste och viktigaste källan till svar finns hos Papias, biskop av Hierapolis fram till 130 e Kr, som förklarar att Markus var sekreterare och tolk åt Petrus, en av Jesu ursprungliga tolv lärjungar, och att han ”noggrant skrev ner allt som [Petrus] kom ihåg”. Detta vittnesbörd är särskilt viktigt, eftersom det finns belägg för att Papias (som levde 60–135 e Kr) personligen kände Johannes, en annan av Jesu första och allra närmaste lärjungar.⁸ Bauckham visar också att Markus nämner Petrus förhållandevis oftare än något av de andra evangelierna. Går man igenom Markus bok, ser man att ingenting sker utan att Petrus är med. Hela Markusevangeliet är således med största säkerhet Petrus egen ögonvitnesskildring.

Det finns en annan anledning till att grunda vår skildring av Jesu liv på Markusevangeliet. Markus evangelium är ingen snus-torr lärobok i historia. Den är skriven i presens och använder ofta ord som ”genast”, vilket gör att det hela tiden händer saker och ting. Man kan inte låta bli att slås av berättelsens korthuggna stil och andlösa tempo. Detta evangelium förmedlar därför

något viktigt om Jesus. Han är inte bara en historisk gestalt utan också en levande verklighet, en som talar till oss *i dag*. Redan i första meningen förklarar Markus att Gud har brutit in i historien. Hans stil förmedlar en känsla av kris, av att status quo har förändrats. Vi kan inte längre betrakta historien som ett slutet system av orsak och verkan. Vi kan inte längre betrakta några mänskliga system, traditioner eller auktoriteter som oundvikliga eller absoluta. Jesus har kommit, så nu kan allting hända. Markus vill få oss att inse att Jesu ankomst kräver drastiska åtgärder. Jesus ses som en handlingens man, som rör sig snabbt och beslutsamt från den ena händelsen till den andra. Det finns relativt lite av Jesu *undervisning* i Markus evangelium – mest läser vi om Jesu *gärningar*. Därför kan vi inte förhålla oss neutrala, vi måste ta aktiv ställning.

Korsfäst konung

Bokens titel är egentligen meningen med Jesu liv i ett nötskal. Markus evangelium har nämligen ytterligare ett särdrag som gör det perfekt för våra syften. Evangeliet består av två symmetriskt lika delar, där den första delen handlar om *vem Jesus är*, att han är alltings konung (Markus kapitel 1–8), medan den andra delen handlar om *varför Jesus kom* för att dö på korset (Markus kapitel 9–16).

Boken följer detta upplägg: två delar ("Konungen" och "Korset") som var för sig består av ett antal kapitel, där varje kapitel utforskar en viktig aspekt av berättelsen i Markusevangeliet.

Alla böcker är selektiva när det gäller vad som ska tas med, och det gäller naturligtvis också själva evangelierna. Johannes avslutar sitt evangelium med orden: "Jesus gjorde också mycket annat, och om var sak skulle skildras för sig tror jag inte att hela

världen skulle rymma de böcker som då måste skrivas” (Joh 21:25). Jag har valt att fokusera på ett antal utmärkande texter i Markusevangeliet som jag tror bäst följer händelseförloppet i Jesu liv eller mera utförligt behandlar frågorna om vem han är och varför han kom. Det innebär att några få välbekanta texter inte får någon närmare behandling i den här boken.

Jag hoppas innerligt att du ska tycka att Jesus är värd all uppmärksamhet – oförutsägbar men ändå pålitlig, ömsint men ändå kraftfull, myndig men ändå ödmjuk, mänsklig men ändå gudomlig. Jag uppmuntrar dig att ta dig en allvarlig funderare på vilken inverkan hans liv har på ditt eget.

Vår sanna livsberättelse

Trots att jag är uppvuxen i den kristna kyrkan, var det först under min colleegetid som jag fick en levande, livsförvandlande tro på Jesus. En av de bidragande orsakerna till detta andliga uppvaknande var Bibeln, i synnerhet evangelieberättelserna i Nya testamentet. Jag hade studerat Bibeln tidigare. När jag läste till konfirmationen, var jag tvungen att lära mig bibelverser utantill. Men under colleegetiden blev Bibeln levande på ett sätt som är svårt att beskriva. Det bästa sättet jag kan uttrycka det på är att jag tidigare hade skärskådat Bibeln, ifrågasatt och analyserat den. Men efteråt var det som om Bibeln – eller kanske Någon med Bibelns hjälp – började skärskåda mig, ifrågasätta och analysera mig.

Kort tid därefter läste jag en tidningsartikel med rubriken ”Boken som förstår mig” av Emile Cailliet, filosofiprofessor vid Princetons teologiska seminarium.⁹ Under sina universitetsstudier i Frankrike hade Cailliet varit agnostiker. Han hade tagit examen utan att ens ha sett en bibel. Senare kom han att tjänst-

göra i armén under Första världskriget. ”Jag blev överväldigad av min bristfälliga uppfattning om människans belägenhet”, skrev han. ”Vad tjänade ... det filosofiska käbblet från seminariet till, när ens egen kompis i ena stunden står och pratar om sin mamma och i nästa stund dör inför ens ögon med en kula i bröstet?”

Sedan träffades han också av en kula, och han började återhämta sig under en lång sjukhusvistelse. Han läste litteratur och filosofi och började på något märkligt sätt längta – ”jag måste säga det, hur konstigt det än låter – efter en bok som förstod mig”. Eftersom han inte kände till någon sådan, bestämde han sig för att sätta ihop en själv. Han läste mycket, och så fort han hittade någonting som var särskilt slående och ”talade till min belägenhet”, skrev han noga av det i en liten läderinbunden anteckningsbok. Tiden gick och antalet citat hopade sig, och han såg ivrigt fram emot att sätta sig ner och läsa boken från pärm till pärm. Han förväntade sig att ”den så att säga skulle leda mig bort från fruktan och ångest, via olika mellanfaser, till oöverträffade uttryck av befrielse och jublande glädje”.

En dag gick han ut i trädgården och satte sig under ett träd för att läsa sin dyrbara antologi. Men ganska snart började en växande känsla av besvikelse komma över honom. Varje citat påminde honom om de omständigheter som hade fått honom att välja det, men saker och ting hade förändrats. ”Då förstod jag att detta företag aldrig skulle lyckas, helt enkelt därför att det var jag själv som hade skapat det.”

Nästan exakt samtidigt kom hans fru tillbaka efter att ha varit ute och gått med barnvagnen. Med sig hade hon en bibel på franska som hon hade fått av en pastor hon hade mött under promenaden. Cailliet tog den och slog upp evangelierna. Han

fortsatte att läsa långt in på natten. Då gick det plötsligt upp för honom: ”Se, när jag ögnade igenom dem [evangelierna] blev Han som talade och verkade i dem levande för mig ... Här var boken som förstod mig.”¹⁰

När jag läste artikeln, insåg jag att samma sak hade hänt mig. Fastän jag som ung hade trott att Bibeln var Guds ord, hade jag aldrig personligen mött Ordets Herre. När jag läste evangelierna blev han verklig för mig. Trettio år senare predikade jag över Markusevangeliet i min församling i centrala New York i hopp om att många andra också skulle få möta Jesus i evangeliets berättelser.

Denna bok är inspirerad av dessa predikningar, och jag fram-
bär den med samma önskan för dess läsare.